

РЕЦЕНЗІЯ

**доктора юридичних наук, професора, професора кафедри
конституційного права та порівняльного правознавства юридичного
факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
Бєлова Дмитра Миколайовича на дисертаційну роботу
Ковтуняк Вікторії Олегівни на тему: «Процедура внесення змін до
конституції: порівняльно-правовий аналіз»,
поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії
у галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»
від 05.02.2024 р.**

Наукова доктрина та світова практика свідчить про підвищену стабільність основних законів держав. Однак за сучасних умов стрімких змін у суспільному житті буде помилкою перебільшувати цінність «недоторканності» конституції. Стосовно порядку внесення змін, майже всі конституції світу (за винятком так званих «неписаних») вважаються жорсткими. Проте, це не означає, що ускладнена процедура внесення змін до конституцій має бути перешкодою для конституційної модернізації. Відомо, що законопроекти про внесення змін до Конституції розглядаються Верховною Радою України виключно за наявності висновку Конституційного Суду України щодо його відповідності вимогам статей 157 і 158 Конституції. Є всі підстави для обґрунтованого припущення, що кількість, обсяг, а головне значення таких законопроектів після перемоги суттєво зросте.

Вище викладене свідчить про актуальність теми дисертаційного дослідження Вікторії Олегівни, її теоретичну і практичну значущість.

Методологічну основу дисертації становлять загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання.

Порівняльно-правовий метод застосовувався для порівняння законодавства України, відповідного законодавства зарубіжних країн та міжнародно-правових документів, зокрема, для визначення відповідності практики реалізації процедури внесення змін до конституції України та інших держав Європи.

Діалектичний метод дозволив розкрити необхідний взаємозв'язок між конституційним процесом та процедурою внесення змін до конституції, а також

дав змогу розглянути конституційний процес через внесення змін до конституції в його розвитку та взаємозв'язку з іншими правовими явищами.

Системно-структурний метод використовувався для з'ясування змісту конституційного процесу, зокрема внесення змін до конституції як системного феномена, його місця та ролі в утвердженні засад конституціоналізму, формування конституційного ладу, а також забезпечення та захист праві свобод людини та громадянина.

Історико-правовий метод дозволив дослідити розвиток національного конституційного законодавства, визначити знакові для конституційного процесу в Україні події, пов'язані із внесенням змін до Конституції.

Метод формальної юридичної логіки дав змогу цілісно розглянути та визначити основні юридичні категорії, що розкривають зміст функціонування конституційного суду під час конституційного контролю актів про внесення змін до конституції.

Кожен із охарактеризованих методів використовується в органічному поєднанні з іншими, що дало змогу сформувати цілісну методологічну систему дослідження, яка в свою чергу обумовила всебічність, повноту та об'єктивність отриманих результатів.

Дисертація є першим дослідженням, в якому проведений комплексний аналіз теоретичних та практичних засад процедури внесення змін до конституції України та зарубіжних держав, в першу чергу – членів ЄС.

Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, восьми підрозділів, висновків, списку використаних джерел, що містить 154 найменування та додатку.

У Розділі 1 *«Конституція та конституційний процес: особливості розуміння та співвідношення понять»* проаналізовано сучасні підходи до визначення поняття конституції, розглянуто юридичні властивості, види конституції та їх вплив на процедуру внесення змін до неї, а також досліджено конституційний процес як елемент забезпечення актуальності та дієвості конституції.

У Розділі 2 *«Теоретичні та практичні особливості внесення змін до конституції як частини конституційного процесу»* розглянуто теоретичні підходи до розуміння процедури внесення змін до Конституції України, порядок та особливості внесення змін до Конституції України, а також здійснено порівняльно-правовий аналіз процедури внесення змін до конституції.

Розділ 3 *«Конституційний контроль за процедурою внесення змін до конституції»* присвячено дослідженню конституційного контролю як додаткової гарантії забезпечення належності процедури внесення змін до Конституції України, а також розгляду зарубіжного досвіду конституційного контролю актів про внесення змін до конституції та його співвідношенню з національною практикою.

Дисертація Ковтуняк Вікторії Олегівни на тему: *«Процедура внесення змін до конституції: порівняльно-правовий аналіз»* має достатній фаховий рівень, виконана на актуальну тему та має істотне теоретичне та прикладне наукове обґрунтування висновків і пропозицій.

Дисертація виконана на належному теоретико-методологічному рівні та містить глибокий правовий аналіз, що стало можливим завдяки коректності наукової полеміки та вмілого підбору матеріалу. Авторка науково обґрунтовує результати, що дозволяє вирішити важливі для юридичної науки завдання. Робота доповнює та уточнює низку положень теоретичного, правового та практичного характеру. Практичне значення цієї роботи не викликає сумнівів.

Дисертанткою проведений комплексний аналіз теоретичних та практичних засад процедури внесення змін до конституції держав Європи та України.

В ході аналізу теоретичних поглядів здобувачкою розмежовано поняття зміни тексту конституції та зміни змісту конституції (без втручання в конституційний текст). Доведено, що зміна змісту конституцій без зміни їх тексту динамічно залежить від нових тлумачень конституцій органами конституційного контролю, іншими органами судової влади, а також від еволюції національних (суспільних) цінностей, відкрито закріплених в текстах конституцій.

Дисертантка обґрунтовує пропозиції щодо удосконалення чинного законодавства України, шляхом внесення змін до Конституції України та прийняття законів.

Проте, робота не позбавлена окремих недоліків:

1. На стор. 95 дисертаційного дослідження міститься положення: «Залежно від конкретних способів зміни основних законів варіюється рівень їх жорсткості. При цьому не існує чітких критеріїв, за якими можна було б визначити ступінь жорсткості тієї чи іншої конституції.». Зазначене потребує більш детального пояснення та аргументації.

2. Для забезпечення більшої об'єктивності та комплексності дослідження доцільно, було б розглянути і інші аспекти внесення змін до конституційних актів, такі як взаємозв'язок політичних, соціальних та економічних факторів у процесі змін.

Зазначені зауваження носять рекомендаційний характер та не впливають на високий рівень наукової роботи, виконаної Вікторією Олегівною.

Дисертаційна робота виконана вперше, є завершеною, самостійно підготовленою кваліфікаційною науковою працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані та практично цінні результати, котрі передбачають вирішення низки теоретичних та практичних питань, пов'язаних з удосконаленням процедури внесення змін до конституції з урахуванням досвіду зарубіжних держав, отриманого унаслідок порівняльно-правових методів дослідження.

Дисертація Ковтуняк Вікторії Олегівни на тему: «Процедура внесення змін до конституції: порівняльно-правовий аналіз» та рівень наукової кваліфікації здобувачки відповідають вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а також Наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» №40 від 12.01.2017 р. (із змінами та

доповненнями), а дисертантка Ковтуняк Вікторія Олегівна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Рецензент:

професор кафедри конституційного права
та порівняльного правознавства
юридичного факультету
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»,
доктор юридичних наук, професор

Підпис проф. Д.М. Белова засвідчую:
Вчений секретар
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»,
к.т.н., доц.

Белов
Дмитро
Миколайо
вич

Автор цифрового
підпису Белов
Дмитро
Миколайович
Дата: 2024.02.05
14:28:11 +02'00'

Дмитро БЕЛОВ

Олена МЕЛЬНИК